

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Personlig men inte privat

- **Kriminalvårdares individuella uppfattningar om professionalitet i yrkesutövandet**

Linda Berglund

Gerthy Boije

Institutionen för hälsovetenskap

Kriminologi GR (C) Examensarbete 15 hp

Handledare: Anna-Karin Hasselborg, Tonya Pixton, Catherine Tsogas

Vårterminen 2012

Personlig men inte privat

- Kriminalvårdares uppfattningar om professionalitet i yrkesutövandet

Linda Berglund och Gerthy Boije

Abstrakt

Yrket som kriminalvårdare innebär många arbetsuppgifter som bör grundas i ett professionellt förhållningssätt. Kriminalvårdaren skall förhålla sig personligt men inte privat gentemot intagna samt skilja på person och gärning i bemötandet. Ett professionellt förhållningssätt präglas av verksamhetens riktlinjer och normer så väl som individuella värderingar och intressen. Syftet var att beskriva kriminalvårdares individuella uppfattningar om att utöva professionalitet samt skilja på att vara personlig och privat i sitt yrkesutövande. Teoretiska utgångspunkter har tagits i den symboliska interaktionismen och teorin om spegeljag. Studien gavs en kvalitativ ansats för att skapa en djupare förståelse för kriminalvårdares individuella uppfattningar. För att beskriva dessa uppfattningar genomfördes åtta semistrukturerade intervjuer med kriminalvårdare anställda vid en medelstor anstalt i Sverige, samtliga med erfarenhet av klientnära arbete. Intervjuerna analyserades för att kategorisera innehållet och kunna redovisa resultatet under fyra förutbestämda teman. En positiv förstärkning av självbilden hos kriminalvårdaren skapas, då denne upplever en förmåga till initiativ och en vilja till att utveckla sitt eget förhållningssätt gentemot intagna. Studiens resultat har visat att respekt och ett korrekt bemötande utgör en gemensam grund i hur kriminalvårdare ser på professionalitet. Deltagarnas framförda uppfattningar om att skilja på person och gärning visar att detta sker omedvetet. Detaljer om kriminalvårdarens familjeförhållanden ansågs vara alltför privata att tala med intagna om. Deltagarna ansåg sig ha utvecklat ett bättre förhållningssätt och en tydligare professionalitet över tid.

Nyckelord: Kriminalvårdare, professionalitet, uppfattningar, personlig och privat, person och gärning.

Innehållsförteckning

Abstrakt	1
Introduktion	3
Kriminalvårdare.....	4
Professionalitet	5
Uppfattningar.....	6
Teoretisk ansats	7
Syfte och frågeställningar.....	9
Metod	9
Design.....	9
Förförståelse	10
Pilotintervju	10
Urval och tillvägagångssätt	11
Intervjudeltagarna.....	13
Resultat	14
Professionalitet	14
Personlig och privat.....	16
Skilja på person och gärning	18
Förändrade uppfattningar	20
Diskussion	21
Begränsningar.....	26
Slutsats.....	27
Referenser	29
Bilagor	33
Bilaga 1.....	33
Bilaga 2.....	34

Introduktion

Kriminalvårdsstyrelsen övergick år 2006, från att vara 35 lokala myndigheter till att bli en statlig myndighet, Kriminalvården, vilket innebar ökade krav på enhetlighet, effektivitet och en inre samverkan (Kriminalvården, 2007). Kriminalvårdens primära uppgift är att genom frivård och fängelser verkställa de påföljder som domstol utdömer samt driva häkten och utföra transporter av intagna, vilket skall utföras på ett rättssäkert och humant sätt (Kriminalvården, 2007). Ett etiskt förhållningssätt i form av medmänsklighet och tro på förändring skall genomsyra Kriminalvårdens verksamhet, där arbetet med intagna skall skapa möjlighet till utveckling och förändring. Personalen skall vara kompetent, medveten och pålitlig, samt även upprätthålla en god professionell kontakt med intagna inom Kriminalvården (Kriminalvården, 2007). Professionalitet skall prägla kriminalvårdarens arbete och yrkesroll. Kriminalvårdare skall bemöta intagna på ett respektfullt professionellt sätt utifrån säkerhetskrav och individuella behov, genom att personalen upprätthåller en god klientkunskap. En uppgift för kriminalvårdare är att vara professionella och personliga men inte privata i sitt yrkesutövande gentemot intagna (Kriminalvården, 2007).

Då professionalitet kan betraktas som ett subjektivt begrepp med olika innebörd för olika individer, torde detta leda till skillnader i hur professionalitet utövas även bland kriminalvårdare. Gränsen mellan att vara personlig och privat i yrkesutövandet styrs av ett subjektivt gränssättande genom individuella uppfattningar. Dessa individuella uppfattningar och strategier för att hantera olika situationer som kan uppstå inom Kriminalvården, präglar kriminalvårdarens arbete med intagna (Farkas, 2000). Det som upplevs som ett personligt bemötande av en individ kan för en annan upplevas som alltför privat. Därför avsåg denna studie att beskriva individuella uppfattningar som kriminalvårdare besitter för att skapa en förståelse för vilka skillnader i förhållningssätt som uppstår när olika individer utför arbetsuppgifterna inom Kriminalvården.

Att som kriminalvårdare vara professionell i sin yrkesroll innebär att på ett korrekt sätt förhålla sig till intagna och sin omgivning (Kriminalvården, 2007). En kriminalvårdare skall kunna skilja på att vara privat och att vara personlig i sitt yrkesutövande, vilket påverkas av personliga faktorer och värderingar men även av Kriminalvårdens riktlinjer och rådande normer inom verksamheten. Kriminalvården specificerar dock inte vad som skall anses vara personligt och vad som anses privat. Detta lämnas upp till den enskilde kriminalvårdaren att bedöma, vilket lämnar utrymme för skillnader i förhållningssättet gentemot intagna. Tidigare studier om kriminalvårdare har i huvudsak inriktats på områden som typologier gällande bemötandestrategier (Farkas, 2000; Nylander, Bruhn & Lindberg, 2008) kriminalvårdarens attityder (Carr-Walker, Bowers, Nijman & Paton, 2004; Farkas, 1999; Farkas, 2001; Higgins, & Ireland, 2009; Jackson & Ammen, 1996; Kjelsberg, Skoglund & Rustad, 2007), emotionella dilemman i relation till

yrkesutövandet (Bruhn, Nylander & Lindberg 2010; Crawley, 2004), och återhämtning (Nylander, Lindberg & Bruhn, 2011). Denna studie inriktades istället på kriminalvårdares individuella uppfattningar om professionalitet och förhållningssätt.

Tidigare studier om kriminalvårdare har inriktats på attityder till antingen organisatoriska mål så som behandlingsinriktning eller förhållningssätt gentemot intagna (Carr-Walker et al., 2004; Farkas, 1999; Farkas, 2001; Higgins, & Ireland, 2009; Jackson & Ammen, 1996; Kjelsberg et al., 2007). För att synliggöra kriminalvårdares individuella uppfattningar genomfördes semistrukturerade intervjuer med kriminalvårdare som arbetat klientnära, för att söka skapa en bild av vilka uppfattningar som förekommer och om dessa tenderar att vara gemensamma eller inte. För att uppnå en djupare förståelse för de individuella uppfattningar som framkommit ur datamaterialet tillämpades teorin om spegeljag. Denna teori användes för att belysa hur de individuella uppfattningarna uttrycks samt hur de av deltagarna beskrivs påverkas av interaktioner med kollegor. Denna studie syftade till att beskriva kriminalvårdares individuella uppfattningar om att utöva professionalitet samt att skilja på att vara personlig och privat i sitt yrkesutövande.

Kriminalvårdare

Kriminalvården är en statlig myndighet som ansvarar för Sveriges häkten, fängelser och frivård (Kriminalvården, 2012b). Inom verksamheten benämns de anställda som arbetar inom landets häkten och fängelser som kriminalvårdare. Kriminalvårdarna genomgår en internutbildning via Kriminalvårdens utbildningsorganisation, KRUT, för att undervisas i yrket och dess värdegrund. Kriminalvårdens värdegrund uttrycks i dess vision *Bättre ut* (Kriminalvården, 2007). Visionen utarbetades av Kriminalvårdens anställda för att tydliggöra värdegrunden och den önskade kulturen inom verksamheten. I visionen uttrycks nyckelorden *klientnära, professionalitet, rättssäkert och pålitligt*. Dessa ledord syftar till att kriminalvårdaren bör vara korrekt, personlig men inte privat i det klientnära arbetet, professionell genom kunskap och ett uppvisande av tydliga värderingar. Samhällsskydd och rättssäkerhet skall även tillhandahållas, där rättssäkerheten upprätthålls på ett förutsägbart sätt. Dessa ledord skall präglade kriminalvårdarens yrkesutövande.

Yrket som kriminalvårdare omfattar en mångfald av arbetsuppgifter (Bruhn et al., 2010; Farkas, 2001; Kriminalvården, 2012a). Kriminalvårdaren anställs för att bevaka och behandla kriminella som dömts till fängelsestraff (Kriminalvården, 2007). Vissa kriminalvårdare arbetar med intagnas sysselsättning, andra arbetar med behandling eller utför transporter av intagna. Majoriteten av kriminalvårdarna arbetar dock inom häkten och fängelser, varvid de sköter den dagliga verksamheten. Kriminalvårdaren skall tillika skydda samhället från dömda brottslingar, skydda den intagne från hot såväl innanför som utanför anstalten samt upprätthålla en säker miljö inom anstalten för både personal och intagna (Bruhn et al., 2010). Dessa uppgifter kan skapa ett professionellt dilemma i fall då dessa motsäger varandra. Detta dilemma kan till exempel grundas i en avvägning

mellan det förut så centrala behandlingsfokus som Kriminalvården inriktats mot och den nu allt mer förekommande säkerhetsfokuseringen. En sådan avvägning mellan säkerhet och behandling eller en god klientkontakt kan medföra en frustration hos kriminalvårdarna, vilket kan försvåra arbetet (Bruhn et al., 2010).

Säkerheten inom anstalten upprätthålls till stor del genom daglig verksamhet, vilken innebär bevakning av promenader, visitationer, väckning och inlåsning, mat- och medicinutdelning (Farkas, 2001; Kriminalvården, 2012a). Utöver de fasta uppgifterna så skall kriminalvårdarna besvara intagnas frågor, delge beslut samt hantera intagnas känslor som uppstår till följd av beslut eller frihetsberövandet (Farkas, 2001; Nylander et al., 2011). Det klientnära arbetet innefattar även en förmåga till snabb beslutsfattning, vilket bör ske på ett diskret sätt i en mängd olika situationer (Farkas, 2001). Kriminalvårdare anställda inom anstalten bör arbeta förändringsinriktat mot intagnas kriminella beteende och på så sätt förebygga att individen återfaller i kriminalitet efter frigivning (Kjelsberg et al., 2007). Den individuella inställningen och attityden hos kriminalvårdaren är av vikt för att främja en intagens förändringsprocess, då de dagligen interagerar med intagna (Kjelsberg et al., 2007). I en sådan central roll har de makt att främja eller undergräva de primära målen för fängelsets återanpassningsinriktade arbete.

Professionalitet

Professionalitet har olika innebörd för olika individer och det är därför orimligt att begreppet *professionalitet* eller professionalism endast används på ett konkret sätt (Evans, 2008). Att vara professionell tolkas i allmänhet som att yrkesmässigt utföra en uppgift som annars även kan utföras amatörmässigt, därför erhåller professionalitet ofta en bibetydelse av skicklighet (Nationalencyklopedin, NE, 2012). Evans (2008) definierar professionalitet som en ideologisk, attitydmässig, intellektuell och epistemologisk del av en individ, vilken är kopplad till och påverkar en individs yrkesutövning. Medan Holroyd (2000) inte betraktar professionalism som något samhällsvetenskapligt absolut, utan historiskt föränderligt och som ett socialt konstruerat koncept. Tillika redogör Troman (1996, ref. i Evans, 2008) för professionalism som en socialt konstruerad kontextuell faktor och ett ifrågasättande koncept, varvid förväntningar på arbetstagaren och dennes genomförande av arbetet definieras.

Utifrån definitionerna av professionalitet kan det betraktas som att begreppet i allmänhet syftar till att ett arbete utförs yrkesmässigt snarare än amatörmässigt. Varvid en individ med utgångspunkt i en individuell intellektuell förmåga och förvärvad kunskap utför sina arbetsuppgifter. En individs yrkesutövande präglas dock av socialt konstruerade normer och bestämmelser som förändras över tid. Med normer avses en icke nedskrivna allmänt accepterad regel för hur en individ agerar eller tänker, vilken ofta tenderar att vara av social karaktär (Nordstedt, 1997). Det är skillnad mellan att vara professionell och bete sig professionellt, detta då Holroyd (2000) beskriver att

vissa beteenden kan klandras för att vara oprofessionella. En professionell inställning karaktäriseras av ett positivt förhållningssätt kännetecknat av humanitet (Christianson & Holmberg, 2008). Tillika beskrivs det i Kriminalvårdens värdegrund att professionalitet hos personalen skall präglas av kunskap och tydliga värderingar samt att kriminalvårdsarbetet skall ske klientnära (Kriminalvården, 2007).

I visionen *Bättre ut* beskrivs att professionalitet skall genomsyra verksamheten och att personalen skall vara kunnig och bemöta intagna med respekt och engagemang (Kriminalvården, 2007). Viktigt i ett professionellt och klientnära förhållningssätt gentemot intagna är att kriminalvårdaren inte blir alltför privat i sitt bemötande, vilket innebär att samtalen inte skall präglas av kriminalvårdarens privata liv så som familjeförhållanden och relationer (Christianson & Holmberg, 2008; Kriminalvården, 2011; Nylander et al., 2011). Jackson och Ammen (1996) beskriver kriminalvårdarna som eniga om att en viss social distans bör upprätthållas mellan kriminalvårdare och intagna. För att stödjande och hjälpande relationer till intagna skall kunna upprätthållas krävs det att kriminalvårdarna arbetar utifrån gemensamma värderingar (Farkas, 1997). Kriminalvårdaren kan vara personlig gentemot den intagne genom att exempelvis inleda ett samtal inom ett gemensamt intresseområde så som hobbies eller intressen utan att delge information som kan betraktas som privat (Christianson & Holmberg, 2008).

Uppfattningar

Tolkningar, tankesätt och åsikter formas utefter individuella uppfattningar. Dessa personliga sätt att betrakta och bedöma omgivningen förvärfvas genom människans förmåga att med sina sinnen uppfatta omvärlden (Norstedt, 1997). Uppfattningar tenderar att vara komplexa delar av en individs identitet samt en viktig och central beståndsdel för beteenden gentemot olika grupper av individer (Higgins & Ireland, 2009). Kriminalvårdarens individuella uppfattningar och inställningar är betydande faktorer för hur dessa reagerar samt interagerar med intagna (Jackson & Ammen, 1996). Kriminalvårdarens uppfattningar gentemot intagna präglas av tidigare erfarenheter, bakgrund så väl som personliga egenskaper men även av den intagnes karaktär och beteende (Carr-Walker et al., 2004). Individuella uppfattningar är av vikt, då det utgör grunden för olika arbetssätt (Farkas, 2000). Kriminalvårdare vid säkerhetsavdelningar tenderar att tillämpa ett mer yttligt förhållningssätt inför intagna jämfört med kriminalvårdare vid avdelningar som inriktas mot behandling (Carr-Walker et al., 2004; Nylander et al., 2011). Ett yttligare förhållningssätt tenderar att vara anledningen till att kriminalvårdare vid säkerhetsavdelningar uttrycker en mer negativ attityd gentemot intagna än kriminalvårdare vid mer behandlingsinriktade avdelningar.

Kriminalvårdarna tenderade att i större utsträckning vara toleranta, uppleva sig mindre sårbara samt uppfatta arbetet med intagna som mer positivt jämfört med andra yrkesprofessioner inom verksamheten (Carr-Walker et al., 2004). Kvinnliga kriminalvårdare visade en antydning till att vara mer positiva till behandling av intagna

jämfört med de manliga kollegorna (Kifer, Hemmens & Stohr, 2003), dock var denna skillnad inte signifikant (Kjelsberg et al., 2007). Kriminalvårdares ålder hade betydelse för inställningen och attityden gentemot intagna, då de äldre kriminalvårdarna var mer positiva i sitt förhållningssätt än yngre kriminalvårdare (Kjelsberg et al., 2007). Tillika beskriver Jackson och Ammen (1996) att äldre kriminalvårdare var mer positivt inställda till att arbeta med intagna och mindre dömande i sitt yrkesutövande. Higgins och Ireland (2009) beskrev att rättsmedicinsk personal uppvisade ett mer positivt förhållningssätt gentemot sexualbrottslingar än kriminalvårdare, där kvinnliga kriminalvårdare tenderade att vara mer positivt inställda än de manliga kollegorna. Det påträffades även ett positivt samband mellan en stödjande och uppmuntrande attityd och respekt för intagna (Higgins & Ireland, 2009). Nylander et al. (2011) observerade att problem kan uppstå för kriminalvårdare som inte genomför en tillräckligt genomtänkt avvägning mellan distans och engagemang i bemötandet av intagna. Att vara alltför distanserad kan därför leda till ett cyniskt tankemönster och alienation medan ett alltför djupt engagemang kan skapa stress och leda till utbrändhet.

En mångfald av fenomen så som identitet, kön och världsbilder kan i en vid mening betraktas som socialt konstruerade (Sohlberg & Sohlberg, 2009). Social konstruktion skildras som en företeelse, vilken ger uttryck för ett socialt samspel eller sociala förhållanden (Psykologiguiden, 2012a). Vilken inte till fullo kan förklaras med utgångspunkt i biologisk eller psykologisk grund utan istället kan betraktas som en form av kontaktbeteende som utformats genom sedvänja och konstruktioner. Becker (2006) beskriver att verkligheten uppfattas på olika sätt beroende på vem som betraktar den. Ett sociologiskt perspektiv om konstruktioner och skapandet av fenomen som sociala problem ligger inte långt ifrån den kriminologiska frågan om kriminalisering (Sarnecki, 2009). Detta då beteenden som enligt samhällets rådande normer och uppfattningar betraktas som olämpliga kriminaliseras. Detta grundar sig i etablerade föreställningar, uppfattningar och konstruktioner av vad som betraktas som normalt, det vill säga vad som överrensstämmer med samhällets rådande normer (Sarnecki, 2009). Det som betraktas som normalt tenderar att variera i olika kontextuella sammanhang. Betydelsen av sociala konstruktioner berör främst vetenskaper som tenderar att studera konstruerade varelser så som människor (Sohlberg & Sohlberg, 2009). Då människan i sig är en konstruerad varelse är det orimligt att betrakta den fysiska världen som konstruerad på samma sätt som samhället. Sohlberg och Sohlberg (2009) menar vidare att människan förhåller sig till den fysiska världen på ett socialt reglerat sätt.

Teoretisk ansats

Teorin om symbolisk interaktionism utgår från att individer samspekar med varandra genom gester och kommunikation, i vilket det återfinns en inlärdd konstruerad mening som integreras av individen (Psykologiguiden, 2012b). Dessa interaktioner formar en individs sätt att tänka, känna och förhålla sig till rådande samhällskonstruktioner. Varvid varje individ anpassas in i den sociala miljön genom att betrakta omvärlden i

enlighet med gällande tolkningar. Med utgångspunkt i symbolisk interaktionism skapas varje persons identitet i symboliskt samspel med andra människor (Sarnecki, 2009). Självuppfattningen styrs av hur individen uppfattar att andra ser på denne. I denna utgångspunkt har tre former av den egna identiteten framträtt. Den första är *jaget* som utför handlingar, den andra är *mig* som reflekterar över handlingar och skapar en bild inför sin omgivning, den tredje är *själv* som integrerar element av andras uppfattningar med den egna självbilden (Sarnecki, 2009). Förändringar i den bild som visas utåt beskrivs som rollövertagande, vilket innebär att olika roller antas beroende på situationen. Rollövertagandet påverkas starkast av viktiga personer i individens omgivning, då dessas uppfattningar om individens handlande ges störst vikt. Den egna självuppfattningen byggs därmed genom internalisering av andras reaktioner (Sarnecki, 2009).

Omgivningens uppfattningar om och reaktioner på en individs beteende kan liknas vid en spegel, genom vilken denne på ett indirekt sätt betraktar sig själv (Psykologiguiden, 2012c). Teorin om *spegeljag* innebär därigenom att en individ uppvisar samma antal *jag* som antalet människor denne har en relation till. Grundtanken är att individen ständigt reviderar sin självbild utifrån den egna föreställningen om hur omgivningen uppfattar denne (Scheff, 2005). Till skillnad från symbolisk interaktionism, som endast utgår ifrån tankar, så berör teorin om spegeljag såväl tankar som känslor. Spegeljag teorin omfattar enligt Scheff (2005) de tre huvudsakliga förutsättningarna som består i att individen kan föreställa sig hur andra upplever dennes framträdande, att individen föreställer sig hur andra bedömer detta framträdande samt att någon form av självkänsla uppstår till följd av denna föreställning. Känslor av stolthet och skam, i bred bemärkelse, styr hur självbilden påverkas av individens föreställande av andras bedömning (Scheff, 2005). Självmedvetenhet handlar därför i enlighet med spegeljag teorin om att kontinuerligt betrakta sig ur omgivningens synvinkel. Omgivningens reaktioner på beteenden blir därför viktiga för individens utformning av den egna självbilden (Scheff, 2005). I enlighet med den symboliska interaktionismen torde därför självmedvetandet, i likhet med rollövertagandet, påverkas i hög utsträckning av föreställningen om viktiga personer i individens närhets uppfattningar (Sarnecki, 2009).

Gecas och Schwalbe (1983) beskriver en vilja att tillskriva handlingar en större roll i skapandet av självuppfattningar än vad som hittills varit fallet inom teorin om spegeljag. Eftersom det är *själv* som integrerar andras föreställda uppfattningar med självbilden, utvärderas denna efter varje verksam handling, därigenom har handlingar en central roll i reviderandet av självbilden. En verksam handling med skam som följd genererar en nedvärdering av den egna självbilden. Genom detta synsätt kan självbilden även ökas genom verksam handlingar. Gecas och Schwalbe (1983) resonerar kring att den betydelse som tillskrivs de åsikter som andra föreställs ha, tenderar att vara större hos individer med en självbild av låg status. Därigenom torde dessa personer med svag självbild påverkas i högre utsträckning än andra av uppfattningar som de upplever sig

omfattas av. Yeung och Martin (2003) styrker detta resonemang, då de drar slutsatsen att en stark person kan få andra individer att ändra förutfattade uppfattningar om denne. Detta då en individ genom ett konsekvent agerande kan forma och på så sätt även påverka sitt eget rykte.

En individ bygger sin självbild på tidigare erfarenheter (Tice, 1992). Därigenom kan den som förväntar sig framtida samspel med den omgivning i vilken en handling skall utföras, öka internaliseringen av gensvaret från denna omgivning. Denna internalisering bidrar till att en individs självuppfattning förändras i interaktion med andra individer. En individ som inte anser sig betraktad av omgivningen, reviderar inte sin självbild vid varje utförd handling. Då Tice (1992) studerade offentliga situationer framkom en stark tendens till internalisering av föreställda uppfattningar samt revidering av den egna självbilden, i de fall då handlingar utfördes inför andra personer. Det är därigenom inte handlingen i sig som reglerar självbilden utan känslan av att andra individer ser och bedömer handlingen. Närvaron av andra individer påverkar på så sätt hur stark och varaktig internaliseringen av föreställningarna blir.

Syfte och frågeställningar

Syftet var att beskriva kriminalvårdares individuella uppfattningar om att utöva professionalitet samt att skilja på att vara personlig och privat i sitt yrkesutövande.

- Hur beskriver kriminalvårdare sina uppfattningar kring professionalitet och skillnader mellan att vara personlig och privat i yrkesutövandet?
- Hur uppfattar kriminalvårdare att de hanterar att skilja på person och gärning i bemötandet av intagna?
- På vilket sätt beskriver kriminalvårdare att deras uppfattningar om professionalitet förändrats över tid av att arbeta inom Kriminalvården?

Metod

Design

Semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod valdes, då studiens syfte var att beskriva kriminalvårdares uppfattningar om att utöva professionalitet samt att skilja på att vara personlig och privat i sitt yrkesutövande. Detta var ett självklart val för studiens utformning, då dessa uppfattningar inte kan framgå genom ett annat utförande. För att ge utrymme åt intervjudeltagarnas uppfattningar betraktas den semistrukturerade intervjuens flexibla karaktär fördelaktig (Bryman, 2011). Semistrukturerade intervjuer innebär i regel att intervjuaren har en uppsättning frågor som generellt sätt kan beskrivas som ett frågeschema (Bryman, 2011). Detta frågeschema kommer vidare att benämnas som intervjuguide. Intervjuguiden användes för att ge struktur åt de semistrukturerade intervjuerna (Jacobsen, 2007). Denna semistrukturerade intervjuguide nyttjades som ett redskap för att erhålla en översikt över de teman som behandlades

under intervjuerna. Intervjuguiden omfattar även öppet formulerade frågor som till exempel ”Hur ser du på professionalitet i ditt yrkesutövande?” (se Bilaga 2). Vilket lämnar utrymme för följdfrågor om vad som uppfattas som relevant för att besvara studiens frågeställningar (Bryman, 2011).

Förförståelse

Författarnas förförståelse inför studiens genomförande utgår från den litteratur som förekommit vid Kriminologprogrammet samt kurser som genomförts. Förförståelsen för Kriminalvården varierade mellan författarna, då den ena vikarierar som kriminalvårdare medan den andra inte erhåller någon mer ingående kunskap om Kriminalvården. Detta har betraktats som en fördel, då samtliga diskussioner om studiens vinkel, utformning och innehåll har kunnat belysas både ur ett kriminalvårdarperspektiv och ur ett i den meningen opåverkat perspektiv. Intentionen var att studiens resultat skulle kunna analyseras ur olika synvinklar, vilket resulterar i ett mer tillförlitligt resultat.

Pilotintervju

Utifrån studiens intervjuguide genomfördes en pilotintervju med en kriminalvårdsanställd, med avsikt att undersöka frågornas tillförlitlighet samt dess konstruktion, formulering och följd. Pilotintervjun användes även för att belysa om någon fråga var av en för sluten eller ledande karaktär. Då pilotintervjun syftade till att upptäcka eventuella svagheter och brister i intervjuguiden, utslöts denna ur såväl studiens urval, analys och resultat. Pilotintervjun genomfördes i deltagarens hem och tog 30 minuter att genomföra. Endast en intervjuare genomförde pilotintervjun, då detta tillfälle uppkom med kort varsel och det bedömdes att båda författarnas närvaro inte var av betydelse för att uppnå syftet med pilotintervjun. Intervjun avlyssnades sedan gemensamt av båda intervjuerna inför revideringen av intervjuguiden. Utifrån denna pilotintervju reviderades intervjuguiden i enlighet med uppkomna behov. Den revidering som krävdes bestod främst av frågornas ordningsföljd, vilken reviderades för att främja den naturliga följderna i samtalet samt modifiering av frågornas tydlighet i syfte att öka begripligheten för deltagarna. Ingen omfattande revidering av frågeformuleringarna var nödvändig, endast enstaka frågor under temat *person och gärning* omformulerades, då de betraktades erhålla en alltför sluten karaktär. Frågornas placering reviderades under samtliga teman för att passa en naturligare samtalsföljd.

Vid pilotintervjun ställdes ett färre antal utvecklande följdfrågor av karaktären ”*hur menar du nu?*” än vid de efterföljande intervjutillfällena. Detta då mängden information som framkom genom frågorna som ingick i intervjuguiden eftersträvades med pilotintervjun. Pilotintervjudeltagaren ombads att uttrycka sig om hur frågornas utformning och tydlighet upplevdes. Deltagaren beskrev att frågornas tydlighet ökade genom den inledande information som gavs inför vardera tema, vilket förstärkte beslutet om att behålla denna. Pilotintervjun transkriberades inte, då det för frågornas tillförlitlighet ansågs vara ovidkommande. Samma utgångspunkt i konfidentialitet upprätthölls för pilotintervjuns deltagare som för deltagarna i studiens nästkommande

intervjuer. Pilotintervjun spelades in med samma digitala diktafon som de efterföljande intervjuerna, då detta även gav möjlighet till att undersöka användarvänlighet och ljudkvalitet hos enheten.

Urval och tillvägagångssätt

Deltagarna i studien valdes ut genom ett bekvämlighetsurval, vilket innebär ett urval där deltagarna vid tiden för studien funnits tillgängliga för forskarna (Bryman, 2011). Genom denna urvalsmetod har deltagare valts ut i varierande åldrar och med olika lång yrkeserfarenhet inom Kriminalvården samt med erfarenhet av anställning vid olika avdelningar så som häkte, normalanstaltsavdelning eller sexualbrottsavdelning. Detta för att uppnå en bredd i vilka uppfattningar som framkom. Ett kriterium var att samtliga deltagare genomgått Kriminalvårdens internutbildning, KRUT. Då utbildningen omfattar såväl kunskap om visionen *Bättre ut* som verksamhetens eftersträvade värdegrund, resulterar detta i att studiens deltagare besitter likalydande kunskap om vilka riktlinjer de förväntas att följa. KRUT har därför valts att betraktas som en förutsättning för att alla studiens deltagare innehar likalydande kunskap om vilka regler de förväntas förhålla sig till. En av deltagarna genomgick utbildningen under tiden för intervjuernas genomförande, vilket inte bedömdes ha en negativ inverkan på studiens resultat, då de huvudsakliga teoretiska delarna genomförts.

Intervjuerna spelades in med diktafon varvid ljudfilen märktes med numret för intervjuens genomförande, den första intervjun betecknades därigenom "I1". Intervjuernas beteckningar redovisas vid respektive citat i resultatet. En diktafon användes för att eftersträva en naturlig samtalskontakt mellan deltagare och intervjuare, tillika för att på ett korrekt sätt kunna återge intervju deltagarnas uppfattningar. Detta genererar en ökad tillförlitlighet avseende det att deltagarens uppfattningar framställs på ett rättvist sätt i studiens resultat. Det har upprättats ett dokument där bakgrundsinformationen och deltagarnas önskan att ta del av den färdigställda uppsatsen framgått. Detta dokument förstörs så snart de deltagare som önskat ta del av uppsatsen har fått sina önskade exemplar.

Åtta semistrukturerade intervjuer genomfördes med kriminalvårdare anställda vid en medelstor anstalt i Sverige. Intervjuerna genomfördes vid tidpunkter anpassade efter deltagarnas önskemål på arbetsplatsen eller i ett grupprum på närliggande biblioteket, beroende på vilket som för deltagarna var mest lämpligt. Intervjuerna inriktades mot att belysa kriminalvårdares individuella uppfattningar om professionalitet, gränsen mellan att förhålla sig personlig men inte privat i bemötandet av intagna, att skilja på person och gärning i yrkesutövandet samt hur detta uppfattas påverkas över tid. För att minimera intervjuareffekten (Trost, 2010) förhöll vi oss konsekventa genom att samma intervjuare ledde samtalen medan den andre antog en roll med syfte att observera samt uppmärksamma intressanta reaktioner och ställa ytterligare frågor.

När intervjudeltagaren anlände till intervjutillfället informerades denne ytterligare en gång om syftet med studien och om dennes konfidentialitet samt frivilligheten att medverka. Deltagarna uppmanades att ställa frågor om någon fråga uppkom under intervjun som upplevdes diffus samt informerades om möjligheten att välja att inte besvara frågor om de av någon anledning upplevdes som obekväma. Varje intervju inleddes med bakgrundsfrågorna *ålder*, *kön* samt *antalet yrkesverksamma år*, vilka vid transkriberingen enbart kodades av utan ordagrann återgivning, då detta för studiens syfte var ovidkommande. Intervjuerna genomfördes sedan med utgångspunkt i intervjuguiden. I vissa intervjuer berördes ämnen i den ordning som intervjuguiden angav. Det var dock, som det normalt tenderar vara vid semistrukturerade intervjuer, vanligt förekommande att intervjuerna genomfördes i en mer samtalskonstruerad ordning, där vissa frågor berördes återkommande. Intervjudeltagarna gavs tillfälle att bidra till nyanseringen av studiens resultat genom de öppna frågor som ställdes. Intervjutiden varierade från 25 till 49 minuter beroende på deltagarens utvecklande av sina resonemang. Säkerhetskopior av ljudfilerna framställdes automatiskt, då filerna överfördes till två datorer samt sparades på diktafonen. Inga ytterligare kopior skapades, detta för att underlätta kontrollen av hur många kopior som existerade för senare demolering.

Transkriberingen, renskrivandet, av intervjuerna delades upp mellan författarna efter gemensamt utformade riktlinjer. En riktlinje som beslutades var att ordagranna redogörelser av deltagarnas uttalanden skulle transkriberas. Namn på personer, platser och andra egenskaper som var identifierbara med deltagarna eller arbetsplatsen kodades om. Deltagarna informerades vidare om att vid uppsatsens utformade eftersträvades att ingen information som delgivits skall kunna härledas till eller identifiera någon deltagare eller arbetsplats. Transkriberingarna tillika anteckningarna läses endast av författarna för uppsatsen och förstörs tillsammans med ljudfilerna efter uppsatsens färdigställande.

Efter att intervjuerna transkriberats studerades de sedan upprepade gånger, då transkriberingarna bör vara tillräckligt välkända för att kunna organiseras, struktureras, analyseras samt tolkas (Backman, 2008; Graneheim & Lundman, 2003). De transkriberade intervjuerna genomsöktes efter meningsbärande enheter som markerades i sitt sammanhang. Enheterna utgjordes av textavsnitt, satser eller ord ur intervjuerna som tydligt beskrev eller hörde till samma kategorier efter dess innebörd (Andersen, 2011; Graneheim & Lundman, 2003). De meningsbärande enheterna kondenserades sedan för att öka materialets hanterbarhet inför analysen. Kondenseringen bestod i att de meningsbärande enheterna för varje enskild intervju sammanställdes till en mer sammanfattad mängd text som beskrev intervjuens innehåll. Det kondenserade innehållet delades sedan in under lämpliga kategorier som var ömsesidigt uteslutande och kortfattat beskrev vad som framkommit (Graneheim & Lundman, 2003). Kategorisering av empirin är centralt vid analys och tolkning av kvalitativa data och utgår från

förbestämda kategorier och begrepp (Andersen, 2011). Kategorisering är därför en av de viktigaste byggstenarna i en kvalitativ kunskapsproduktion. Kategorierna användes endast som hjälpmedel vid sorteringen av materialet under nämnda teman vid utformningen av studiens resultat. Kategoriseringen grundades i följande kategorier: *hur kännetecknas professionalitet, svårigheter, vad är personligt, vad är privat, vart går gränsen mellan personligt och privat, skillnader gentemot andra, hålla isär person och gärning, koppla ihop person och gärning* samt *förändrade uppfattningar om professionalitet, vad som är personligt och privat* och *uppfattningar om kriminella*.

Innehållet i kategorierna analyserades för att sorteras in under fyra förutbestämda teman som naturligt framkommit ur studiens frågeställningar. Dessa teman var *professionalitet, personligt och privat, att skilja på person och gärning* samt *förändrade uppfattningar*. Dessa teman är inte nödvändigtvis ömsesidigt uteslutande (Graneheim och Lundman, 2003). Övergripande budskap och svar som var av vikt för studien, framkom till exempel genom att flera deltagare använt samma uttryck för hur något uppfattas vara eller att en gemensam känsla inför vissa frågor uppstått. Utifrån dessa kategorier och teman tolkades och drogs slutsatser med utgångspunkt i studiens frågeställningar för att sedan presenteras i studiens resultat (Backman, 2008). Det är vanligt att inom kvalitativ forskning utgå från teman och göra grundliga beskrivningar av dessa för att sedan fördjupa resultaten med tolkningar (Graneheim och Lundman, 2003). Därför baseras studiens resultat på en presentation av uppfattningarna genom en beskrivning av det deltagarna själva faktiskt beskrivit i relation till respektive tema.

Intervjudeltagarna

Deltagarna efterfrågades om intresset av att medverka i studien varvid de tilldelades en elektronisk kopia av informationsbladet (se Bilaga 1). I informationsbladet utläses en presentation av författarna, syftet med studiens genomförande, deltagandets frivillighet samt konfidentialitet och författarnas kontaktuppgifter. Därefter var på initiativ av de tillfrågade själva att ta kontakt med författarna för att medverka i studien. Deltagarna i studien informerades om frivilligt deltagande och möjligheten att avbryta sin medverkan eller undvika att besvara någon av frågorna i intervjun. För att upprätthålla konfidentialiteten spreds intervjutiderna ut, så att deltagare inte möttes i samband med intervjuerna. Det insamlade materialet användes aldrig för andra ändamål än denna studie, vilket deltagarna informerats om.

I denna studie deltog åtta yrkesverksamma kriminalvårdare med erfarenhet av klientnära arbete, alla anställda vid en medelstor anstalt i Sverige. Undersökningsgruppen utgjordes av fyra kvinnliga respektive fyra manliga kriminalvårdare, denna fördelning uppstod genom tanken att fördela så många egenskaper som möjligt mellan studiens deltagarna. Studiens deltagare var mellan 24 och 48 år gamla och antalet yrkesverksamma år inom Kriminalvården varierade mellan ett till 18 år. För studiens genomförande har endast kriminalvårdare med erfarenhet av klientnära arbete tillfrågats

att medverka i enlighet med studiens syfte. intervjudeltagarna kontaktades initialt via e-post av forskarna genom författarnas kontakter inom verksamheten, sedan hölls telefonkontakt för bokning av intervjutillfällen. En tillfrågad valde att avstå från att delta efter inbokad intervju genom att inte infinna sig vid avtalad tid och plats utan vidare förklaring. Ingen av studiens återstående deltagare valde att avbryta sin medverkan eller att avstå från att besvara någon av frågorna under intervjuernas genomförande.

Resultat

Nedan presenteras studiens resultat under de fyra teman som utformades utifrån det syfte och de frågeställningar som studien avsett att besvara; *professionalitet, personlig och privat, skilja på person och gärning* samt *förändrade uppfattningar*. Deltagarnas uppfattningar återges nedan och förstärks genom utvalda citat.

Professionalitet

Deltagarnas uppfattningar om vad som karaktäriserar ett professionellt beteende var i hög grad samstämmiga. Respekt nämndes som en central del i det professionella förhållningssättet tillsammans med vad som av några deltagare beskrevs som självinsikt i det egna beteendet. Professionalitet hos kriminalvårdare beskrevs övergripande som att dessa bör vara trevliga, gränssättande, konsekventa förebilder med stora kunskaper om de lagar, regler och rutiner som styr verksamheten.

”Jag tycker när man kommer till ett sånt här ställe så ska man vara medveten om vart man är nånstans, det tycker jag nästan är bland det viktigaste av allt och det tycker jag är en stor del i att vara professionell, att vara förberedd när man kommer till jobbet” (I8).

”Men professionalitet för mig är att vara korrekt och kunna sätta gränser oavsett vart jag sätter dem, men när ja säger nej då är det nej.” (I1).

Kriminalvårdare skall även visa förståelse och medmänsklighet utan att för den skull bortse från verksamhetens syfte och uppgifter. Flertalet av deltagarna uppgav att det i yrkesrollen som kriminalvårdare är av vikt att i grunden bemöta alla intagna lika. Bemötandet uppgavs dock kunna anpassas efter och variera beroende på den intagnes beteende och personlighet. Några av deltagarna belyste vikten av att söka hjälp och stöd hos kollegor och ledningspersonal, då något upplevdes övermäktigt eller svårhanterat. Vad som anses svårhanterat kan enligt deltagarna bland annat vara då en individ upplever att denne inte kan hantera vissa arbetssituationer. Vilket kan omfatta arbete på vissa avdelningar eller att bemöta intagna som är personligt bekanta för kriminalvårdaren utanför yrkesrollen.

De flesta deltagarna beskrev ett professionellt förhållningssätt som ett personlighetsdrag som antingen förekommer naturligt i individens personlighet eller kan läras in. En deltagare ansåg dock att den som inte besitter detta förhållningssätt inom sig naturligt, har begränsade möjligheter att kunna erhålla detta fullt ut genom inläring.

”Har man inte det i grunden som person då spelar det ingen roll hur man än trycker på det eller försöker lära om det, då kommer det ändå inte fastna riktigt, det är min teori i alla fall.” (I7).

”Men så var det på den tiden och man lär sig ju och man mognar och man arbetar fram ett sätt för sig själv som man då tycker är proffsigt.” (I8).

En annan deltagare uppgav att det inte är möjligt att vara fullständigt professionell redan från början av en anställning. Detta då professionalitet uppfattades vara något som kräver erfarenhet och en trygghet i yrkesrollen, vilket av deltagarna ansågs förvärfvas över tid. Gällande uppfattade svårigheter med att vara professionell i yrkesrollen går uppfattningarna isär bland deltagarna. Några uppfattade att det inte finns några svårigheter med att vara professionell eftersom det för dem handlar om att tänka efter före agerandet. Andra uppgav att de kan föreställa sig en svårighet i att hantera intagna om kriminalvårdaren blivit personligt hotad av personen, om individen är en personlig bekant eller om svåra samtal leder in på känsliga ämnen. När det gäller känsliga ämnen uppgav en deltagare i studien att det, speciellt vid svåra och djupare samtal med intagna, kan det upplevas en viss osäkerhet i yrkesrollen som kriminalvårdare. Detta då deltagaren ansåg sig vara en medmänsklig lyssnare och inte besitta de professionella kunskaper som kan krävas i sådana samtal.

”Nej alltså det är väl mest att man lyssnar och sen... Vi är ju liksom inga psykologer eller nånting så det är... Ibland är det ju jättesvårt att veta vad man ska säga om det kommer in på känsliga ämnen och sånt där. Men, ja men just att lyssna tror jag är jätte viktigt.” (I2).

Enstaka deltagare upplevde att det i vissa fall tenderar att vara mer komplicerat att upprätthålla professionalitet när en intagen är utåtagerande. En annan deltagare hade uppfattningen att det är i sådana situationer som vikten av professionalitet gör sig påmind och det professionella beteendet skärps. För att upprätthålla professionalitet poängterar flera deltagare betydelsen av medvetenhet om vart och med vilka individer arbetet ombesörjs. En deltagare betonar vidare betydelsen av att komma förberedd till arbetsplatsen på morgonen, detta av respekt för kollegor, då samarbetet kollegor emellan beskrevs som en viktig del i professionaliteten. En strategi för att mentalt komma in i yrkesrollen uppgavs av några deltagare vara uniformen. Uniformen beskrevs som en markering mellan det privata jaget och rollen som kriminalvårdare. Genom att ta på sig uniformen gör kriminalvårdaren en mental markering för sig själv

att gå in sin yrkesroll. När denne efter avslutad arbetsdag tar av sig uniformen, sker samma mentala markering om att lämna yrkesrollen. Detta kan vara av vikt för återhämtningen och möjligheten att inte reflektera över arbetet på fritiden. också

”Så att man lämnar problem och allting uppe på jobbet också har man ett normalt liv hemma också sätter man på sig uniformen och så tar man på sig jobbet när man kommer dit.” (I8).

Några deltagare poängterade även vikten av att i ett professionellt förhållningssätt upprätthålla en viss distans gentemot intagna och inte komma dem alltför nära. Detta för att undvika en utsatthet hos kriminalvårdaren som kan utnyttjas och manipuleras av intagna. Denna distans påverkades positivt i relation till antalet yrkesverksamma år inom verksamheten.

”Men jag tror att det har med erfarenhet att göra. För i början då var jag ju väldigt såhåra... Ja men bjöd på mig själv och så här och de är ju inget fel i det, alltså det är ju unikt att kunna göra det. Men i den här världen så är det ju lite granna att man kan ju bli en mumsbit också... /.../ Då blir det lite fel i relationen till dem man nu är där för att vårda eller vad man ska säga.” (I5).

Deltagarna i studien upplevs till stor del visa samma grundläggande uppfattningar om professionalitet. Skillnaderna framstod främst genom deras olika infallsvinklar, då deltagarna beskrev området. Vilka delar som ansågs vara centrala påverkades som väntat beroende på vem som tillfrågats, dock fanns det delar av professionaliteten som upplevdes som övergripande centrala, så som respekt och kunskaper om lagar, regler samt rutiner. Deltagarnas tankar om professionalitet som ett personlighetsdrag kan grundas i att professionalitet uppfattas vara ett naturligt beteende i yrkesrollen som kriminalvårdare. Eftersträvandet att vara personlig i yrkesrollen verkar ha medfört att professionaliteten integrerats i denna.

Personlig och privat

Deltagarna har genomgående beskrivit en uppfattning om att det föreligger få riktlinjer om hur personligheten skall uttryckas i bemötandet gentemot intagna samt vad som skall betraktas vara alltför privat. För att vara personlig i sitt yrkesutövande använder sig deltagarna av olika strategier. Vissa beskrev att de använder fritidsintressen eller hobbies som sätt att bemöta intagna, medan andra väljer att inrikta bemötandet på att vara sig själva som goda lyssnare. Ett förhållningssätt präglad av glädje uttrycktes av ett fåtal deltagare vara ett sätt att lätta stämningen och skapa förtroende eller en känsla av medmänsklighet. En uppfattning som uttrycktes gemensamt var att alla, som arbetar som kriminalvårdare, behöver göra en individuell bedömning om hur personliga de önskar vara i sitt yrkesutövande och därigenom respektera att andra kan ha gjort en annan gränssättning.

”Jag säger inte mycket om mig själv privat, däremot så kan jag va väldigt personlig.” (I1).

”Jag tror att många har olika gränser där, vissa säger ju ingenting, vissa säger inte ens vilken stad de bor i till de intagna./.../ Vissa drar ju gränsen väldigt snävt. Vissa, vet jag, berättar mycket om sitt liv.” (I4).

De flesta av deltagarna beskrev sin individuella uppfattning om gränsen mellan att förhålla sig personlig och privat i sitt yrkesutövande som mycket bred och varierande inom yrkeskategorin. Vilket gjorde det svårt för deltagarna att beskriva en generell gräns för vad som kan anses vara för privat i bemötandet av intagna.

”/.../ man måste ju nånstans få någon relation och då kan man ju kanske behöva bjuda på sig själv lite granna att, ja man bjuder på sin personlighet/.../ Ja men man bjuder på sig själv, man behöver ju inte vara liksom så, till skillnad om man är privat,/.../ då lyfter jag ju fram mig själv och det är ju inte därför jag är där.” (I5).

”Man har ju olika behov av att hänga ut sig själv också, av att prata om sig själv och vad man gör och så vidare. Jag tror att man måste föra en dialog om vart gränsen ska gå för det som är privat för mig är ju kanske inte privat för den jag jobbar med, så den gränsen är väldigt olika beroende på...” (I8).

Några deltagare uppgav att de upplevde kriminalvårdarens familjeförhållanden, så som barn, relationer och bostadsort som en relativt generell gräns för vad som anses vara för privat. Samtliga deltagare beskrev att de personliga uppfattningarna om vart gränsen går för vad som är personligt och privat främst är vid detaljer om kriminalvårdarens familj. Vissa deltagare ansåg att de vid särskilda tillfällen eller beroende på relationen till den intagne samt dennes beteende, kunde uppges om de har barn och på så sätt visa förståelse för den intagnes situation. Detta i vissa fall präglad av stark uppgivenhet eller sorg från den intagnes sida. Deltagarna uppgav att de i en sådan situation inte skulle nämna något mer än att de var föräldrar i syfte att uttrycka förståelse och bekräfta den intagne, då kriminalvårdarens barns namn, ålder och skola betraktades som alltför privat.

”Nej men om jag vet att ja men han sitter för att han har våldfört sig på barn eller nånting, /.../ Då tror jag att man tänker efter en extra gång innan man liksom själv börjar prata om sina barn och... och såna där saker.” (I2).

Vad som hos några av deltagarna i studien uttrycktes som en skarp gräns var att aldrig prata om kollegor och deras liv med intagna, exempelvis om en kollega är hemma för

vård av sjukt barn eller dylikt. Detta då för att värna om kollegornas integritet och respektera en eventuellt snävare gränsdragning för vad som är alltför privat.

”/.../och definitivt så kan jag inte gå omkring och prata om kollegor inför intagna. Det är en absolut stenhård gräns...” (I7).

I gränsdragningen mellan att vara personlig i yrkesrollen som kriminalvårdare och att vara för privat, framgår inga tydliga könsskillnader bland deltagarna. Tendenser till skillnader kan dock skönjas för de som har ett högre antal yrkesversamma år, i form av att dessa tenderar att upprätthålla ett mer distanserat förhållningssätt gentemot intagna. Deltagarna i studien beskrev ett bemötande där den personliga delen snarare grundas i sättet att vara sig själva, då i form av ett trevligt och förstående bemötande. Detta genom ett tydligt förhållningssätt kombinerat med att vara en god lyssnare snarare än talare. Därigenom kan en tendens urskiljas till att intervjuguidens frågor fått en annan infallsvinkel för de som varit verksamma längre inom Kriminalvården. Då de som arbetat längre inte betraktar det verbala hos kriminalvårdaren som det huvudsakliga i definitionen av ett personligt bemötande av intagna. Det framstår som viktigt att alla har rätt till sin individuella uppfattning och att själv kunna reglera sin gränsdragning och sitt sätt att vara personlig gentemot intagna inom ramen för verksamhetens riktlinjer.

Skilja på person och gärning

Samtliga deltagare i studien var överens om att de personligen inte tenderar att uppleva några problem med att skilja på person och gärning i interaktion med intagna, dessutom betonades vikten av att se till individen och inte brottet som begåtts. De flesta av deltagarna reserverade sig för att detta gällde dem själva och att andra kriminalvårdare mycket väl skulle kunna uppleva sådana svårigheter. Några ansåg sig även veta att det finns sådana upplevelser bland kollegor. Andra deltagare hade dock uppfattningen att deras kollegor är lika säkra i sitt åtskiljande av person och gärning som dem själva.

”Helt riktigt... Man kan inte gå omkring och tänka på vad folk är dömd för, det fungerar inte så för att då skulle man inte kunna jobba på ett bra sätt.” (I7).

Flertalet deltagare uppgav att de inte var främmande för att en eventuell vetskap om en intagens gärning skulle kunna påverka professionaliteten och bemötandet hos kriminalvårdaren. Vetskapen innebar dock inget som någon av deltagarna upplevde som en personlig begränsning. Några deltagare berörde den massmediala bilden av ett brott som en försvårande faktor i åtskiljandet av person och gärning. Detta då de i vissa fall erhållit ingående information om brottet och individen via massmedial rapportering innan de haft möjlighet att själva möta personen ifråga. Den massmediala bilden upplevdes dock inte orsaka några svårigheter i bemötandet av den intagne. Andra faktorer som istället beskrevs som försvårande för bemötandet var vissa personlighetstörningar samt den attityd som yrkeskriminella tenderar att upprätthålla.

”/.../det är snarare här med om dem är säg, gängkriminella så kan det vara svårare just därför att då har dem har en viss attityd som till exempel en pedofil kanske inte har.” (I7).

Majoriteten av deltagarna i studien beskrev att de uppfattar det initiala bemötandet som likartat gentemot alla intagna. Det fortsatta bemötandet präglades sedan av den intagnes beteende samt vilken sorts relation den intagne önskar ha med personalen. En deltagare uppgav att en strategi för att kunna bemöta intagna respektfullt är att se brottet som en ond handling, utan att för den skull se individen som ond. Denna strategi tycks hjälpa deltagaren att bemöta alla intagna utifrån samma grundtanke.

”Alla gör vi olika handlingar och det är liksom de, jag brukar se det inte som en ond person utan en ond handling. Vi är alla individer som består av goda och onda handlingar som bedöms så de.” (I1).

En annan deltagare i studien uppgav att bemötandet anpassas efter varje individs personlighet, mående och beteende. Det initiala mötet blir därför av betydelse för den fortsatta interaktionen med den intagne. Detta då kriminalvårdaren vid det initiala mötet gör en bedömning av om den intagne uppvisar några viktiga faktorer gällande bemötande, så som drogabstinens, stark ångest eller ett starkt utåtagerande beteende samt vilken relation denne önskar upprätthålla med personalen.

”Visst det finns ju intagna man inte kan skämta med och vissa som går jättebra att skämta med, men det där kan man läsa av på de intagna ganska snabbt. Jag anser att man har ganska bra koll på hur dem betar sig och hur jag ska bete mig mot dem. Jag betar mig ju inte likadant mot alla intagna./.../ Det är ju dem som bestämmer litegrann hur mycket samtal man har eller hur mycket... hur personlig är man.” (I4).

Flertalet av deltagarna beskrev att de upplevde att sammankopplingen mellan en intagen och en gärning som en större svårighet än att skilja dessa åt. Detta beskrevs kunna vara ett potentiellt problem vad gäller den individuella riskbedömning som kriminalvårdare gör medvetet eller instinktivt. Denna svårighet kan bestå i att kriminalvårdaren i sitt bemötande kan underskatta risken för våldshandlingar, då en individ inte betraktas som den stereotypa bilden av en utåtagerande intagen. Därigenom försvåras sammankopplingen av en individ med ett visst brott.

”/.../ ja, de kanske låter lite diffust men... det blir ju så, man ser ju inte mördare, man ser ju/.../ killen. Det kan ju va, de som kan va nackdelen med det, det kan ju va att man suddar ut de grova brottet, så.” (I5).

”Ja men det är kvinnor och det är yngre grabbar och ja men gammgubbar och då tänker man att men vad har den gammgubben gjort då liksom. Han kan väl inte ha gjort nått. På så sätt. Men alltså hålla isär det gör jag ju.” (I6).

Vissa deltagare väljer aktivt att inte underrätta sig om vad intagna misstänks, dömts eller straffats för. Vilket kan ha sin grund i vad som uppfattas som en bakomliggande känsla hos kriminalvårdaren av att detta skulle kunna tolkas som nyfikenhet, eller att vetskapen eventuellt kan påverka professionaliteten och bemötandet av intagna. Detta i kombination med att andra deltagare uttryckt svårigheter med att mentalt kunna koppla ihop en intagen med en viss gärning, kan ses som ett tecken på att det finns vissa psykiska skyddsmekanismer hos kriminalvårdaren, som verkar för att skydda den professionella yrkesrollen. Skyddsmekanismerna skulle då verka för att förhindra att kriminalvårdaren utsätter sig själv för information som denne uppfattar som svår att hantera mentalt i samband med bemötandet. På samma sätt kan detta verka för att kriminalvårdaren endast ser intagna som olika människor istället för kriminella, detta för att underlätta den personliga hanteringen av informationen.

Förändrade uppfattningar

De flesta av deltagarna beskrev att professionaliteten utvecklas och förändras som resultat av erfarenhet och i takt med antalet yrkesverksamma år inom verksamheten, genom förvärvade erfarenheter. Majoriteten av deltagarna uppgav att deras förståelse för intagnas bakomliggande problematik har förbättrats sedan de började arbeta inom Kriminalvården. Enstaka deltagare poängterar dock att en ökad förståelse för intagnas problematik inte nödvändigtvis innebär ett mer överseende förhållningssätt.

”Absolut, för att innan jag började inom Kriminalvården då tyckte jag väl att det skulle väl vara ungefär dödsstraff på, ja allt över rattfylla kanske... Och det tycker nog gemene man om man frågar också då, /.../ det är så många i allmänheten tycker... och de gjorde väl jag också, en gång i tiden...” (I3).

Samtliga deltagare beskrev att de över tid utvecklat en ökad självsäkerhet och trygghet i yrkesrollen som kriminalvårdare. Några deltagare ansåg att detta i kombination med en personlig mognad var den största förändringen i yrkesrollen som kriminalvårdare som skett över tid. Andra deltagare ansåg att den största osäkerheten som fanns i yrkesrollen som nyanställd kriminalvårdare snarare återfanns i en osäkerhet eller okunskap gällande rådande regler och rutiner. Vad gällde förändrade uppfattningar om professionaliteten och ett bra bemötande gentemot intagna, uppgav de flesta av deltagarna att erfarenheten och tryggheten lett till ökad professionaliteten i yrkesrollen. Vilket i sin tur resulterat i ett bättre bemötande.

”Om man sitter och pratar, om man liksom snappar upp nånting, som förut om man satt och prata med nån då kanske det bara flög förbi, vad han sa. Men nu att

man har lärt sig att nej men gud det där var ju nånting som jag borde snappa upp, som man liksom kan jobba vidare på, såna saker.” (I2).

Oavsett hur lång tid deltagarna varit anställda inom Kriminalvården, tycks de anse sig ha utvecklats till att erhålla ökad förståelse för intagnas bakomliggande problematik, som exempelvis personlighetsstörningar eller svåra uppväxtförhållanden. Alternativt att deltagarna blivit mer trygga i yrkesrollen. Det framgår även att deltagare som varit anställda under kortare tid har hunnit se en personlig förändring hos sig själva. Vilket kan påvisa att den självinsikt som tidigare lyfts fram som en viktig del i professionaliteten har framträtt. Utveckling tycks genomgående vara något som eftersträvas hos deltagarna och de beskrev vad som uppfattas som en ständig strävan efter professionalitet i yrkesrollen som kriminalvårdare. Ett mönster i den individuella utvecklingen hos deltagarna kan skönjas i att erfarenheter tycks skapa en ökad trygghet i yrkesrollen. Vilket leder till att professionaliteten upprätthålls mer instinktivt samt bidrar till att kriminalvårdaren kan fokusera mer på ett bra och personligt bemötande.

Diskussion

Studiens syfte var att beskriva kriminalvårdares individuella uppfattningar om professionalitet samt att skilja på att vara personlig och privat i sitt yrkesutövande. Som en aspekt av professionalitet beskrevs även hur kriminalvårdare anser att deras uppfattningar om dessa aspekter av yrkesutövandet förändrats över tid av att arbeta inom Kriminalvården. Fokus för studien var på betydelsen av ett professionellt förhållningssätt och ett bra bemötande gentemot intagna inom Kriminalvården. Trots att professionalitet är ett begrepp med högst varierande innebörd (Evans, 2008), tycks grunden för vad som av studiens deltagare uppfattas som ett professionellt förhållningssätt vara densamma.

Professionalitet framstår som något som är grundat i en medvetenhet om det egna agerandet, samt en vilja att utföra uppgifter på ett kunnigt och korrekt sätt. Resultatet visar att uppfattningar om de individuella gränserna för vad som betraktas vara alltför privat i bemötandet av intagna var mycket varierade. Gränsen för det som uppfattas som privat var i hög utsträckning gemensam bland deltagarna och varierar snarare genom det individuella gränssättandet i bemötandet av intagna än genom olika uppfattningar om var denna gräns borde dras. Kriminalvårdarens familjeförhållanden tycks vara det område som hos deltagarna tydligt hålls utanför det personliga bemötandet, då det ansågs vara alltför privat. Att skilja personen från gärningen tycks ske omedvetet och uppfattas som enklare än att koppla samman dessa. En klar förändring över tid kan skönjas vad gäller uppfattningen om den individuella utvecklingen av mognad och trygghet i yrkesrollen som kriminalvårdare. Även förståelse för intagnas olika problematik och vikten av medvetenhet i det individuella förhållningssättet tycks öka med antalet yrkesverksamma år inom Kriminalvården.

Utifrån resultatet kan betydelsen av att erhålla en professionell relation med en tillhörande distans gentemot intagna återspeglas. Farkas (1999) beskriver att en professionell distans förvärfvas över tid och genom ökad erfarenhet. Detta genererar att kriminalvårdaren blir mer bekväm i sin yrkesroll och lär sig upprätthålla en lämplig relation till intagna, vilken minskar risken för att kriminalvårdaren blir manipulerad. Detta stödjer den aktuella studiens resultat, då trygghet i yrkesrollen beskrivits av deltagarna som en faktor för skapandet och upprätthållandet av den professionella distansen. Därigenom påvisas betydelsen av att kriminalvårdaren känner sig trygg i sin professionalitet för att kunna vara personlig men inte privat i sitt yrkesutövande. Tryggheten i yrkesrollen beskrevs av deltagarna öka genom ett öppet samtalsklimat mellan kollegor, vilket gör att ett lämpligt förhållningssätt förankras inom personalgrupperna. Förankringen sker genom att problem och frågor diskuteras öppet mellan kollegor och genom att kollegor som arbetat under längre tid, delar med sig av sina kunskaper och erfarenheter. En öppen diskussion kan sannolikt leda till att de föreställningar den individuella kriminalvårdaren har om vad kollegorna anser om denne, blir positivare genom en öppen dialog. Detta kan ses i relation till teorin om spegeljag, då en fråga som ställs öppet besvaras med en reaktion där kollegor ser frågeställaren som nyfiken och engagerad. Denna reaktion bör leda till en positiv revidering av självbilden, istället för den förändring som skulle ske som ett resultat av att en kriminalvårdare orsakat problem, då denne inte rådfrågat kollegor vid behov.

Individuella uppfattningar, normer och regler konstrueras med grund i interaktioner mellan individer (Sohlberg & Sohlberg, 2009). Det framgår av resultatet att uppfattningar om arbetet som kriminalvårdare skapas i samspel med och i relation till kollegor, men även subjektivt hos varje individ. Deltagarna poängterade betydelsen av att kunna göra individuella bedömningar men att även ha en öppen dialog gällande uppfattningar och gränsdragningar inom verksamheten. En stark självbild för den enskilde kriminalvårdaren grundas därför i en kombination av förmågan till initiativ och en vilja att utveckla sitt eget förhållningssätt genom samarbete med kollegor. Den som har en god relation till, och en öppen dialog med, kollegor bemöts av dessa med respekt och tillförlit, vilket resulterar i en stärkt självbilden.

Professionalitet baseras på egenskaper som utvecklas i samspel med andra individer, detta genom att olika perspektiv och synvinklar integreras i det egna sättet att vara (Gecas & Schwalbe, 1983). Integreringen av andras perspektiv och synvinklar sker enligt Scheff (2005) både medvetet och omedvetet beroende på sammanhanget. Scheff (2005) beskriver att detta har sin orsak i att integreringen förvärfvas vid så tidig ålder att den sker reflexmässigt och därför inte alltid medvetet. Deltagarnas uppfattningar om professionalitet är i stort sett samstämmiga vad gäller vilka egenskaper som omfattas av begreppet. De egenskaper som deltagarna var mest samstämmiga om i sina uppfattningar kring definitionen av professionalitet inom yrkesrollen som kriminalvårdare, var respekt gentemot intagna som kollegor, korrekthet,

medmänsklighet samt en positiv attityd. Det som skiljer deltagarnas uppfattningar åt berör i större utsträckning *hur* professionaliteten skall utövas i förhållningssättet än *vad* begreppet omfattar. I enlighet med Tice (1992) resonemang om att revidering av självmedvetandet i högre utsträckning sker då beteenden och handlingar utförs offentligt uppgav deltagarna i denna studie att öppna diskussioner krävs för att skapa gemensamma förhållningssätt inom arbetsgrupperna.

Uppfattningar som exempelvis tron på människors möjlighet till förändring är ett krav för att erhålla anställning som kriminalvårdare (Kriminalvården, 2007). Detta för att främja intagnas återanpassning till samhället. Bedömningen om vad som uppfattas som för privat i samtal med intagna, förväntas ske utifrån varje enskild kriminalvårdares egen personlighet och förvärvade erfarenheter. Detta skapar en gemensam värdegrund för kriminalvårdares förhållningssätt gentemot intagna, samtidigt som det ges utrymme för individuella uttryck för professionalitet. Denna studies resultat påvisade i likhet med Evan (2008) att professionalitet kännetecknas av olika betydelser på individuell nivå.

Farkas (1999) beskriver att kriminalvårdare behöver arbeta en längre tid för att förvärva yrkeserfarenhet och självförtroende i yrkesutövandet. Vilket ligger till grund för utvecklandet av en professionell förmåga att bemöta intagna. Kriminalvårdares inställningar förändras därigenom över tid (Farkas, 1999), vilket överensstämmer med denna studies resultat. Detta då deltagarna i studien var överens om att professionalitet och ett bra bemötande gentemot intagna erhålls i takt med att kriminalvårdaren blir alltmer trygg och säker i sin yrkesroll. Förståelsen ökar för intagnas bakomliggande problematik i takt med antalet yrkesverksamma år. Detta kan ställas i relation till de resultat som Bruhn et al. (2010) beskriver som en förståelse bland kriminalvårdare att vem som helst kan begå brott under vissa omständigheter. Det skall dock poängteras att denna förståelse enligt våra deltagare inte bör likställas med ett överseende förhållningssätt. Ett alltför medmänskligt förhållningssätt kan enligt Bruhn et al. (2010) påverka kriminalvårdarens förmåga att distansera sig till tragiska livsöden hos intagna vilket kan skapa en stor psykisk påfrestning för den enskilde kriminalvårdaren.

Deltagarna beskrev att en tidig osäkerhet i yrkesrollen som kriminalvårdare inte grundar sig i professionaliteten eller bemötandet gentemot intagna, utan snarare är en konsekvens av okunskap. Denna okunskap beskrevs i hög utsträckning bestå i osäkerhet gällande regler och rutiner för verksamheten. Enligt Farkas (1997) tenderar osäkerheten gentemot kollegor, intagna eller verksamheten att vara knuten till vilken grad en individ låter sig styras av rådande normer och uppfattningar. Detta då osäkerheten genererar att individen enligt (Farkas, 1997) i högre utsträckning förlitar sig på rådande normer istället för på sina egna uppfattningar. En osäkerhet kring vad som är ett lämpligt förhållningssätt kan i vissa fall orsaka att den anställda upprätthåller ett mer distanserat bemötande gentemot intagna. Nylander et al. (2008) beskrev sammanhållning inom personalgrupperna som viktigt för både yrkesutövandet och det personliga välmåendet,

vilket tillika framgår i Nylander et al. (2011). Detta omnämndes inte av deltagarna i denna studie, då ingen av frågeställningarna berörde detta. Sammanhållningen kan dock vara en viktig aspekt i yrkesutövandet vad gäller möjlighet till ventilerings av problem och att finna stöd hos kollegor.

Flertalet av deltagarna i studien var beredda att variera sin individuella gränsdragning för vad som ansågs personligt eller privat, beroende på vilken relation den enskilda kriminalvårdaren har till en intagen, så väl som den intagnes beteende och personlighet. Då uppfattningar definieras som socialt konstruerade (Evans, 2008; Holroyd, 2000) är det inte orimligt att kriminalvårdarens uppfattningar om intagna präglas av dennes tidigare erfarenheter, bakgrund och personlighet, så väl som av de intagnas ageranden och beteenden. Ett bemötande och förhållningsätt som baseras på hur personer betraktar en individ ligger till grund för dennes möjlighet till utveckling. Om en kriminalvårdare tenderar att upprätthålla ett förhållningsätt och bemötande gentemot en individ beroende på den intagnes beteende eller personlighet, kan detta innebära att alla intagna inte erhåller samma möjligheter till förändring och återanpassning.

Liebling (2000) beskriver hur kriminalvårdarna väljer att prioritera intagna som är tillmötesgående och ge dem ”det lilla extra”, medan intagna som uppfattas som påfrestande för tålmodet bara får det som de har laglig rätt till. Det kan i denna studies resultat inte urskiljas några tendenser till denna form av prioritering, detta utesluter dock inte möjligheten att sådant kan förekomma. Deltagarna i studien beskriver snarare hur de i mötet med intagna som är särskilt tålmodsprövande blir än mer medvetna om sin egen professionalitet och försöker inrikta sig på att bemöta individen på ett korrekt sätt. Om detta leder till att den intagne enbart får vad denne har lagstadgad rätt till framgår inte av studiens material. Av studiens resultat framkommer även betydelsen för kriminalvårdaren av att se till individen och inte brottet som denne begått. Deltagarna i studien upplevde inga personliga svårigheter med att skilja på person och gärning. Dock uppfattades det av deltagarna som att en individs gärning mycket väl kan vara en möjlig påverkansfaktor för professionalitet i bemötandet av intagna, till exempel i de fall då gärningen tillfogats stor massmedial uppmärksamhet.

Studiens resultat påvisar en tendens till att de deltagare som arbetat längre inom verksamheten besitter bättre utvecklade strategier för att skapa distans mellan det privata livet och yrkesrollen. Många gånger handlar detta om att en stor del av bemötandet fokuseras på att vara en god lyssnare, istället för talare. Detta genom att kriminalvårdaren riktar sin uppmärksamhet mot att tolka det den intagne försöker förmedla mer än att framhäva ett eget behov av att tala. Deltagarna har dessutom funnit sätt att hjälpa och stötta intagna utan att bli personligt eller känslomässigt involverad. Detta kan ha sin grund i det som tidigare beskrivits som att personlig mognad i yrkesrollen och erfarenheter av klientnära arbete ger möjligheter att fokusera mer på övriga aspekter av bemötandet. När delar av arbetssättet som tidigare krävt eftertanke

har blivit ett i det närmaste reflexmässigt agerande, kan eftertanken istället läggas på andra viktiga uppgifter i yrkesutövandet så som bemötande. Detta genom att större fokus då kan läggas på den intagne än på det egna beteendet.

Ett av studiens minst förväntade resultat var att flertalet av deltagarna upplevde det som svårare att koppla samman en intagen och dennes gärning, än att på motsatt sätt skilja dessa åt. Sammankopplingen mellan person och gärning tycks dock understödjas av närvarande vid rättegångar eller genomgång av intagnas domar. Detta verkar undvikas på en organisatorisk nivå, då sammankopplingen av person och gärning försvårar möjligheten att skilja dessa åt. Att inte kunna koppla samman en person med en gärning framstår därför som en omedveten strategi för att kunna skilja dessa åt. Studiens resultat visar att endast vetskapen om typen av gärning inte påverkar åtskiljandet av person och gärning. En mer ingående beskrivning av brottet kan dock bidra till ett betydligt svårare åtskiljande mellan person och gärning. Därigenom minimeras den psykiska påfrestning hos kriminalvårdaren som det annars skulle kunna innebära att arbeta under en ständig känsla av obehag (Bruhn et al., 2010).

Nylander et al. (2008) beskriver att äldre kriminalvårdare ofta erhåller en hög status i arbetsgruppen och fungerar rådgivande och stödjande för nyanställda kriminalvårdare. Den som arbetat inom yrket en längre tid blir därigenom en naturlig förebild för de som nyanställs. Det kan falla sig naturligt att de äldre anställda innehar den längsta anställningstiden, men för Kriminalvården är detta inte alltid fallet, då även äldre personer nyanställs. Därför har inte faktorn ålder valts att beaktas vad gäller erfarenhet i denna studie. Farkas (1999) poängterar att antalet yrkesverksamma år och medförande erfarenhet ligger till grund för ett mer förändringsinriktat tankesätt hos kriminalvårdare. Tidigare forskning (Farkas, 1997; Farkas, 1999; Nylander et al., 2008) talar för att yngre kriminalvårdare tar lärdom av mer erfarna kollegor. Detta stärks av att de mer erfarna kollegorna, enligt vissa av denna studiers deltagare, fungerar som förebilder för nyanställda vilket i enlighet med teorin om spegeljag visar på att viktiga personer i den direkta omgivningen är viktiga för revideringen av det egna beteendet och självbilden (Sarnecki, 2009). Individuella egenskaper så som medmänsklighet har givits större betydelse av studiens deltagare än anställningstid i förhållande till det personliga förhållningssättet. Skillnaderna i uppfattningar som påträffats tenderade därigenom att uppkomma som resultat av individuella egenskaper och erfarenheter hos kriminalvårdaren. Antalet yrkesverksamma år och medföljande erfarenhet tenderade enligt vad deltagarna beskrivit att ha en övervägande positiv inverkan på kriminalvårdarens professionalitet och förhållningssätt.

Betydelsen av att kriminalvårdare agerar på ett korrekt sätt poängteras, då de i interaktion med intagna bör besitta förmågan att kontrollera sina känslor och inte låta sig manipuleras (Crawley, 2004; Nylander et al., 2011). Av deltagarna i studien beskrivs uniformen som ett hjälpmedel att mentalt träda in i yrkesrollen som

kriminalvårdare och på så sätt skilja denna roll från det privata jaget. Crawley (2004) menar att uniformen bidrar till en ökad känsla av tolererbarhet vad gäller arbetsuppgifter samt stärker kriminalvårdaren i yrkesrollen, vilket minimerar risken för denne att uppleva sig sårbar. Uniformen tycks för vissa deltagare fungera som ett hjälpmedel för att skilja på arbete och fritid samt tillika markera för sig själv iklädandet av den professionella yrkesrollen. Uniformen blir därigenom en viktig del i att vara sig själv inom yrkesrollen som kriminalvårdare. Detta kan bidra till ökade möjligheter för upprätthållandet av ett professionellt förhållningssätt samt bidra till ett naturligare sätt att vara personlig utan att bli för privat.

Begränsningar

Utifrån studiens resultat är det endast möjligt att belysa de uppfattningar som deltagarna själva upplever att de har. Studiens resultat kan likväl bidra till ökad kunskapsbildning. Denna studie är inriktad på att erhålla en djupare beskrivning och förståelse snarare än generalisering. Studiens resultat påvisar dock tendenser och mönster i kriminalvårdares individuella uppfattningar, samt bidrar till en ökad förståelse för kriminalvårdares uppfattningar om yrkesutövandet.

Denna studies resultat har baserats på vilka uppfattningar deltagarna valt att delge i samband med intervjuerna. Tolkningar i studien utgick från att deltagarna sanningsenligt besvarat frågorna och varit ärliga i sina uttalanden. För detta ges inga garantier, då intervjuer snarare belyser det individen uppger att denne gör och inte hur denne faktiskt utför uppgifter och uppfattar yrkesrollens aspekter. Ett komplement till detta skulle kunna vara observationsstudier, för att se hur kriminalvårdarna faktiskt agerar. Det föreligger dock alltid en risk för att ledande frågor föranlett svaren, vilket naturligtvis i det yttersta eftersträvs att undvikas. Studiens äkthet påverkas av att en rättvis bild återges av vad deltagarna förmedlat i sina uttalanden. Därför har det i denna studie eftersträvs att inga resultat skall fabriceras och på så sätt stärks studiens äkthet och möjligheten till replikering. En anledning till studiens varierande resultat i jämförelse med tidigare studier skulle kunna vara att dessa trots snarlika intentioner utförts i en annan geografisk kontext, som exempelvis Farkas (1999). Detta då kriminalvårdssystemen med tillhörande lagar, regler och riktlinjer varierar mellan olika länder och därför påverkar de olika studiernas inriktningar och resultat.

Det som studeras samt det forskaren väljer att inrikta sig på tenderar till stor del att vara beroende av dennes individuella intressen. För att minska den effekt som forskarens närvaro bidrar till, har intervjuerna genomförts konsekvent på ett sådant sätt att studiens tillförlitlighet i det minsta påverkats. Då Bryman (2011) beskriver att fler än en intervjuare inte genererar en bättre eller säkrare intervju, intogs två roller under intervjuernas genomförande, en intervjuar- och en observatörsroll. Undersökningdeltagarna tenderar dock vidare att påverkas av forskarnas egenskaper som kön, ålder och personlighet, tillika av de subjektiva benägenheterna. För att minska denna effekts inverkan på studiens resultat har forskarnas uppfattningar och förutfattade

meningar vid genomförandet av intervjuerna, som så väl vid analysprocessen hållits tillbaka. Vilka områden som undersökts har styrts av de preferenser som uppkommit under genomgång av tidigare forskning, vilket kan innebära att frågeställningarna utformats på ett sätt som gjort att vissa områden inte berörts.

Slutsats

Resultatet har påvisat att ett professionellt förhållningssätt eftersträvas bland deltagarna, där respekt och ett korrekt bemötande är centrala begrepp. Deltagarnas framförda uppfattningar om att skilja på person och gärning visar att detta sker omedvetet. Kriminalvårdarens familjeförhållanden betraktades av deltagarna som alltför privat information för att användas i samtal med intagna. Förhållningssättet stärks över tid och därigenom skapas en tydligare professionalitet. En stark självbild hos den enskilde kriminalvårdaren skapas då denne förmår att ta initiativ i yrkesutövandet samt har en vilja att utveckla ett individuellt förhållningssätt gentemot intagna.

Studiens resultat har bidragit till en ökad förståelse för betydelsen av utrymme för reflekterande hos kriminalvårdare vad gäller den egna yrkesrollen, professionalitet och förhållningssätt. Resultaten har vidare genererat en inblick i yrkesrollen som kriminalvårdare. Tillika har betydelsen av samspelet mellan kriminalvårdare och intagnas inverkan på beteendet och professionaliteten i yrkesutövandet framträtt. Egenskaper hos kriminalvårdaren och faktorer som påverkar yrkesutövandet motiverar till och föranleder fler studier inom det berörda området. Kriminalvårdares individuella uppfattningar om och inställning till både intagna och den egna professionaliteten, är av betydelse för att skapa förståelse för verksamhetens dynamik. Denna studie har i sin kvalitativa ansats eftersträvat att skapa förståelse för vilka individuella uppfattningar som förekommer hos kriminalvårdare. Framtida studier på området skulle kunna dra fördel av att antingen vara mer djupgående, för att söka identifiera orsaker till de bakomliggande uppfattningarna hos kriminalvårdare. Framtida studier kan alternativt inriktas mer kvantitativt, för att undersöka omfattningen av hur dessa uppfattningar förekommer hos kriminalvårdare. Det finns aspekter av professionalitet som inte berörts i denna studie, vilka för den sakens skull inte är mindre intressanta att beakta. Dessa aspekter som inriktning för fortsatt forskning skulle exempelvis kunna fokusera på hur makt befästs gentemot intagna ur ett professionalitetsperspektiv. En annan aspekt att undersöka är huruvida det är säkerheten för kriminalvårdarna eller god klientkontakt som prioriteras i situationer, då dessa ställs emot varandra, gällande dilemman som tidigare omnämnts (Bruhn et al., 2010).

Resultaten som framkommit av studien kan bidra till en ökad förståelse för kriminalvårdarens individuella uppfattningar, samt vikten av en öppen dialog om professionalitetens och bemötandets innebörd för verksamheten. Att främja sådana diskussioner inom personalgrupperna skulle kunna öka enigheten gällande det professionella förhållningssättet. Kriminalvårdarens riktlinjer i form av ledord saknar

specifika förklaringar och kan därigenom bidra till den personliga eftertanken som verksamheten eftersträvar. De gränser som Kriminalvården kräver att de anställda förhåller sig till bör dock uttryckas i form av tydligare riktlinjer. Dessa insatser skulle kunna främja verksamhetens stabilitet och öka känslan av samförstånd mellan de anställda.

Referenser

- Andersen, I. (2011). *Den uppenbara verkligheten – val av samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Becker, H.S. (2006). *Utanför: Avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv förlag.
- Bruhn, A., Nylander, P-Å., & Lindberg, O. (2010). The prison officer's dilemma: Professional representations among Swedish prison officers. *Les Dossiers des Sciences de l'Education*, 23, 77-93.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Carr-Walker, P., Bowers, L., Callaghan, P., Nijman, H., & Paton, J. (2004). Attitudes towards personality disorders: Comparison between prison officers and psychiatric nurses. *Legal and Criminological Psychology*, 9, 265-277.
- Christianson, S. Å., & Holmberg, U. (2008). Förhör och utredande intervjuetodik. I P.A. Granhag & S. Å. Christianson (Red.), *Handbok i rättspsykologi* (s.257-274). Stockholm: Liber.
- Crawley, E.M. (2004). Emotion and performance. Prison officers and the presentation of self in prisons. *Punishment and Society*, 6(4), 411-427.
- Evans, L. (2008). Professionalism, professionalism and the development of education professionals. *British Journal of Educational Studies*, 56(1), 20-38.
- Farkas, M. A. (1997). The normative code among correctional officers: An exploration of components and functions. *Journal of Crime and Justice*, 20(1), 23-36.
- Farkas, M. A. (1999). Correctional officer attitudes toward inmates and working with inmates in a "Get tough" era. *Journal of Criminal Justice*, 27(6), 495-506.
- Farkas, M. A. (2000). A Typology of Correctional Officers. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 44(4), 431-448.

- Farkas, M. A. (2001). Correctional Officers: What Factors Influence Work Attitudes? *Corrections Management Quarterly*, 5(2), 20-26.
- Gecas, V., & Schwalbe, M.L. (1983). Beyond the looking-glass self: Social structure and efficacy-based self-esteem. *Social Psychology Quarterly*, 46(2), 77-88.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2003). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112.
- Higgins, C., & Ireland, C. A. (2009). Attitudes towards male and female sex offenders: A comparison of forensic staff, prison officers and the general public in Northern Ireland. *British Journal of Forensic Practice*, 11(1), 14- 20.
- Holroyd, C. (2000). Are assessors professional? Student assessment and the professionalism of academics. *Active Learning in Higher Education*, 1(1), 28-44.
- Jackson, J. E., & Ammen, S. (1996). Race and correctional officers' punitive attitude toward treatment programs for inmates. *Journal of Criminal Justice* 24(2), 153-66.
- Jacobsen, D. I. (2007). *Förståelse, beskrivning och förklaring – introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Kifer, M., Hemmens, C. & Stohr, M. K. (2003). The goals of corrections: Perspectives from the line. *Criminal Justice Review*, 28, 47-69.
- Kjelsberg, E., Skoglund, T. H., & Rustad, A.B. (2007). Attitudes towards prisoners, as reported by prisons inmates, prisons employees and college studies. *BMC public health*, 7(71), 1-9.
- Kriminalvården. (2007). *Bättre ut*. Norrköping: Kriminalvården. Hämtad 2012-02-07 från <http://kvv.se/Om-Kriminalvarden/Vision/>
- Kriminalvården. (2011). *Nya riktlinjer för klientrelationer*. Hämtad 2012-02-06 från <http://www.kvv.se/sv/Medier/Nyheter/2011/Nya-riktlinjer-for-klientrelationer/>
- Kriminalvården. (2012a). *En dag på fängelset*. Hämtad 2012-02-07 från <http://kriminalvarden.se/sv/Fangelse/En-dag-pa-fangelset/>
- Kriminalvården. (2012b). *Om Kriminalvården*. Hämtad 2012-03-02 från <http://kriminalvarden.se/sv/Om-Kriminalvarden/>

- Liebling, A. (2000). Prison officers, policing and the use of discretion. *Theoretical criminology*, 4(3), 333-357.
- Nationalencyklopedin, NE. (2012). *Professionell*. Hämtad 2012-03-08 från <http://www.ne.se/sok?q=professionell>
- Norstedts. (1997). *Plus. Svensk ordbok + uppslagsbok*. Rotolito Lombarda, Italien: Språkdata och Norstedts Förlag AB.
- Nylander, P.Å., Bruhn, A., & Lindberg, O. (2008). Säkerhet eller rehabilitering? Om subkulturell differentiering bland kriminalvårdare. *Arbetsmarknad och Arbetsliv*, 14(3), 45-62.
- Nylander, P.Å., Lindberg, O., & Bruhn, A. (2011). Emotional labour and emotional strain among Swedish prison officers. *European Journal of Criminology*, 8(6), 469-483.
- Psykologiguiden. (2012a). *Social konstruktion*. Hämtad 2012-06-10 från [http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=social konstruktion](http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=social%20konstruktion)
- Psykologiguiden. (2012b). *Symbolisk interaktionism*. Hämtad 2012-05-31 från [http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=symbolisk interaktionism](http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=symbolisk%20interaktionism)
- Psykologiguiden. (2012c). *Spegeljag*. Hämtad 2012-05-31 från <http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=spegeljag>
- Sarnecki, J. (2009). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Scheff, T.J. (2005). Looking-glass self: Goffman as symbolic interactionist. *Symbolic Interaction*, 28(2), 147-166.
- Sohlberg, B-M., & Sohlberg, P. (2009). *Kunskapens former: Vetenskapsteori och forskningsmetod*. Stockholm: Liber.
- Tice, D.M. (1992). Self-concept change and self-presentation: The looking glass self is also a magnifying glass. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(3), 435-451.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Yeung, K-T., & Martin, J.L. (2003). The looking glass self: An empirical test and elaboration. *Social Forces*,81(3), 843-879.

Bilagor

Bilaga 1

Informationsblad

Hej!

Vi heter Linda och Gerthy och vi är två studenter som läser tredje året på Kriminologprogrammet vid Mittuniversitetet i Sundsvall. Att du fått det här bladet innebär att du har en chans att delta i en studie om kriminalvårdare som genomförs av oss! Vi skriver nu vårt examensarbete och undrar om du vill låta oss ta del av dina tankar och uppfattningar kring hur du hanterar att arbeta klientnära inom Kriminalvården?

Ditt deltagande är självklart frivilligt, anonymt och dina svar är konfidentiella. Svaren kommer att användas i en C-uppsats som du har möjlighet att ta del av när den färdigställts. Samtalet hålls i ett grupprum på biblioteket i *¹ eller Mittuniversitetet i *, vi anpassar oss efter dig!

Om du är intresserad av att vara med på ett kort samtal så ring eller e-posta oss!

Dina åsikter är värdefulla för oss i denna uppsats!

Med Vänliga Hälsningar

Linda Berglund, *, eller *

Gerthy Boije, *, eller *

Handledare: A.K. Hasselborg, *

¹ För att värna om studiedeltagarnas integritet samt studiens utlovade konfidentialitet har dessa uppgifter censurerats inför publicering.

Bilaga 2

Intervjuguide

Du är självklart anonym, ingen annan än vi får veta att du deltagit om du inte säger det själv. Svaren är konfidentiella och om några frågor låter konstiga eller om du känner att du inte vill svara på dem så säg till. Ditt deltagande är frivilligt.

Bakgrundsfrågor:

Ålder:

Kön:

Yrkesverksamma år inom Kriminalvården:

Att vara professionell innebär i allmänhet att man utför sitt arbete yrkesmässigt snarare än amatörmässigt och att man är skicklig inom sitt yrke.

- Vad innebär professionalitet för dig?
- Hur ser du på professionalitet i ditt yrkesutövande?
 - Tänker du på att vara professionell?
 - Hur gör du för att vara professionell?
 - När blir du påmind om att vara professionell?
 - Hur/vem har lärt dig att vara professionell? (Kollegor, själv, utbildning)
- Finns det svårigheter med att vara professionell?
- Är det något du vill tillägga om att vara professionell?

Ett av nyckelorden i visionen Bättre ut är "klientnära" där det nämns att bemötandet skall vara personligt men inte privat. Nu vill vi ställa några frågor om att skilja mellan att vara personlig och privat i bemötandet av intagna.

- Hur uppfattar du gränsen mellan att vara personlig och privat i ditt yrkesutövande?
 - Vart går gränsen för vad som är för privat?
 - Tror du att gränsen ser lika ut för andra kriminalvårdare?
 - Hur gör du för att vara personlig i bemötandet av intagna?
 - Vad anser du är ett bra bemötande?

Kriminalvården lyfter ibland vikten av att se till personen och inte brottet som begåtts. En uppgift för kriminalvårdare är att se personen bakom brottet. – Vad är dina tankar kring det?

- Brukar du ta reda på vad intagna gjort?
 - [Fördelar/Nackdelar?](#)
- Upplever du att din uppfattning om en intagen påverkas av det brott denne begått?
 - [Säkerhetsmässigt?](#)
 - [I bemötandet?](#)
 - [Upplever du att det är svårare att bemöta vissa typer av gärningspersoner?](#)
- Upplever du att det finns tillfällen då det är svårare att hålla isär person och gärning?
 - [T.ex. om det påminner dig om något jobbigt eller då brottet är ovanligt grovt?](#)
- Har du något visst sätt att hålla isär person och gärning? (alt. koppla samman)

Nu vill vi ställa några frågor om du upplever att dina uppfattningar har förändrats av tiden som kriminalvårdare.

- Upplever du att dina uppfattningar om att vara professionell har förändrats under din tid som kriminalvårdare?
- Upplever du att dina uppfattningar om kriminella förändrats av att jobba inom Kriminalvården?
 - [Har du några exempel?](#)
- Upplever du att sättet att bemöta intagna på har förändrats för dig sedan du började som kriminalvårdare?
- Känner du att det är något som uppkommit under intervjun som du skulle vilja tillägga?